

Inhoudsopgave

1	Geschiedenis en ontwikkeling	15
	<i>Jasper Krommendijk</i>	
1.1	Inleiding	15
	1.1.1 Inleidende opmerkingen	15
	1.1.2 Opzet van dit hoofdstuk	16
1.2	1951-1965: De oprichtingsfase – <i>Nooit meer oorlog</i>	16
	1.2.1 De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal	16
	1.2.2 Naar drie gemeenschappen	18
1.3	1965-1985: Eurosclerose	18
	1.3.1 De Lege Stoel-crisis en het Akkoord van Luxemburg (1965-66): inertie	19
	1.3.2 Een actief Hof van Justitie en Europees Parlement	21
1.4	1985-2004: De jubeljaren?	21
	1.4.1 Europese Akte (1986)	22
	1.4.2 Verdrag van Maastricht (1992)	22
	1.4.3 Verdrag van Amsterdam (1997), Verdrag van Nice (2001) en verdere uitbreiding van de EU	24
1.5	2004-nu: Van crisis naar crisis	25
	1.5.1 Het Grondwettelijk Verdrag afgewezen	25
	1.5.2 Verdrag van Lissabon en de crises daarna	26
2	De instellingen van de Europese Unie	29
	<i>Henri de Waele</i>	
2.1	Inleiding	29
	2.1.1 Inleidende opmerkingen	29
	2.1.2 Opzet van dit hoofdstuk	30
2.2	De Europese Raad	31
	2.2.1 Inrichting	31
	2.2.2 Algemene rol en bevoegdheden	32
2.3	De Raad van Ministers	33
	2.3.1 Inrichting	33
	2.3.2 Algemene rol en bevoegdheden	34
2.4	De Europese Commissie	35

2.4.1	Inrichting	35
2.4.2	Algemene rol en bevoegdheden	37
2.5	Het Europees Parlement	39
2.5.1	Inrichting	39
2.5.2	Algemene rol en bevoegdheden	40
2.6	Het Hof van Justitie	41
2.6.1	Inrichting	41
2.6.2	Algemene rol en bevoegdheden	42
2.7	De Europese Rekenkamer en de Europese Centrale Bank	44
2.7.1	Inrichting	44
2.7.2	Algemene rol en bevoegdheden	44
2.8	Ter afsluiting	45
3	Rechtsbronnen, besluitvorming en wetgevingsprocedures	47
	<i>Henri de Waele</i>	
3.1	Inleiding	47
3.1.1	Inleidende opmerkingen	47
3.1.2	Opzet van dit hoofdstuk	48
3.2	Primair EU-recht	49
3.2.1	Basisverdragen	49
3.2.2	Wijzigingsverdragen	49
3.2.3	Toetredingsverdragen	50
3.2.4	Protocollen	50
3.2.5	Algemene beginselen en fundamentele rechten	50
3.3	Secundair EU-recht	50
3.3.1	Verordeningen	50
3.3.2	Richtlijnen	51
3.3.3	Besluiten	53
3.4	Internationale overeenkomsten	53
3.5	<i>Soft law</i>	54
3.6	Besluitvorming binnen de instellingen	55
3.6.1	Besluitvorming in de Europese Raad	55
3.6.2	Besluitvorming in de Raad van Ministers	56
3.6.3	Besluitvorming in de Europese Commissie	57
3.6.4	Besluitvorming in het Europees Parlement	58
3.6.5	Besluitvorming in overige instellingen, organen, bureaus, autoriteiten en agentschappen	59
3.7	Wetgevingsprocedures	59
3.7.1	Gewone wetgevingsprocedure	59
3.7.2	Bijzondere wetgevingsprocedure	61
3.8	Niet-wetgevingsprocedures	62
3.9	Voorwaarden voor geldigheid	65
3.9.1	Toereikende en correcte rechtsbasis	65
3.9.2	Geen strijd met hoger recht	66

3.9.3	Toereikende motivatie	67
3.9.4	Publicatie	67
3.9.5	Subsidiariteit	68
3.9.6	Proportionaliteit	69
3.10	Ter afsluiting	70
4	De doorwerking van Europees recht	73
	<i>Simon Tans</i>	
4.1	Inleiding	73
4.1.1	Inleidende opmerkingen	73
4.1.2	Opzet van dit hoofdstuk	74
4.2	Voorrang	75
4.2.1	Inleiding	75
4.2.2	Voorrang van EU-recht	75
4.3	Directe werking	76
4.3.1	Inleiding	76
4.3.2	Voorwaarden voor directe werking	78
4.3.3	Richtlijnen en directe werking	81
4.3.3.1	Bijkomende voorwaarden	81
4.3.3.2	Horizontale, verticale en omgekeerd verticale directe werking van richtlijnen	82
4.4	Conforme interpretatie	84
4.4.1	Inleiding	84
4.4.2	Grenzen aan conforme interpretatie	86
4.5	Staatsaansprakelijkheid	89
4.5.1	Inleiding	89
4.5.2	Voorwaarden van staatsaansprakelijkheid	90
4.5.2.1	Toekenning van rechten	90
4.5.2.2	Voldoende gekwalificeerde schending	91
4.5.2.3	Causaal verband	93
4.6	Ter afsluiting	93
5	Rechtsbescherming en handhaving	97
	<i>Jasper Krommendijk</i>	
5.1	Inleiding	97
5.1.1	Inleidende opmerkingen	97
5.1.2	Opzet van dit hoofdstuk	97
5.2	Artikel 19 VEU: handhaving, rechtsbescherming en de taakverdeling tussen het Hof en nationale rechters	98
5.3	De prejudiciële procedure	99
5.3.1	Het belang van de procedure voor de Europese én de nationale rechtsorde	99
5.3.2	Uitleggings- en geldigheidsvragen	102

5.3.3	De bevoegdheid van nationale rechters om vragen te stellen	103
5.3.4	De bevoegdheid van het Hof en de ontvankelijkheid van vragen	104
5.3.5	De bevoegdheid en verplichting van nationale rechters	107
5.3.6	Uitzonderingen op de verwijzingsplicht bij uitleggingsvragen: <i>Cilfit</i>	108
5.3.7	De verplichting voor lagere rechters om geldigheidsvragen te stellen: <i>Foto-Frost</i>	111
5.3.8	Einduitspraak door nationale rechter	111
5.3.9	De taakverdeling tussen het Hof en de nationale rechter	111
5.4	Procedures bij het Hof van Justitie	112
5.4.1	Beroep wegens niet-nakoming	112
5.4.1.1	Initiatief bij de Europese Commissie als hoedster van de Verdragen	113
5.4.1.2	De vier fases	114
5.4.1.3	De twee vereisten voor een schending	116
5.4.1.4	De consequenties van een schending en het opleggen van boetes	117
5.4.1.5	Inbreukprocedure op initiatief van lidstaten (art. 259 VWEU)	119
5.4.2	Beroep tot nietigverklaring	119
5.4.2.1	Termijn	119
5.4.2.2	Aan te vechten handelingen	120
5.4.2.3	Gronden van beroep	120
5.4.2.4	Beroepsgerechtigden	121
5.5	Ter afsluiting	123
6	Algemene beginselen van marktintegratie	127
	<i>Johan van de Gronden</i>	
6.1	Inleiding	127
6.1.1	Inleidende opmerkingen	127
6.1.2	Opzet van dit hoofdstuk	128
6.2	Vormen van marktintegratie	128
6.2.1	Uitgangspunten	129
6.2.2	De verschillende fases van economische integratie	130
6.2.3	Vormen van economische integratie in de EU	134
6.3	Integratiemethoden	137
6.3.1	Negatieve en positieve integratie	137
6.3.1.1	Negatieve integratie	137
6.3.1.2	Positieve integratie	138
6.3.2	De verhouding tussen negatieve en positieve integratie	139
6.4	Ter afsluiting	141

7	Vrij verkeer van goederen	143
	<i>Anne Looijestijn-Clearie</i>	
7.1	Inleiding	143
	7.1.1 Inleidende opmerkingen	143
	7.1.2 Opzet van dit hoofdstuk	144
7.2	Toepasselijkheid van de Verdragsbepalingen inzake de vier fundamentele vrijheden	144
	7.2.1 Grensoverschrijdend element	144
	7.2.2 Omgekeerde discriminatie	145
7.3	Het begrip 'goed' in de zin van het VWEU	146
7.4	Belemmeringen	148
	7.4.1 Oorzaken van belemmeringen van het vrije verkeer	148
	7.4.2 Typen belemmeringen van het vrije verkeer van goederen	149
7.5	Tarifaire belemmeringen	150
	7.5.1 Inleidende opmerkingen	150
	7.5.2 Artikel 30 VWEU	150
	7.5.2.1 In- en uitvoerrechten	150
	7.5.2.2 Heffingen van gelijke werking	150
	7.5.3 Artikel 110 VWEU	152
7.6	Non-tarifaire belemmeringen	153
	7.6.1 Inleidende opmerkingen	153
	7.6.2 Kwantitatieve in- en uitvoerbeperkingen	154
	7.6.3 Maatregelen van gelijke werking in de zin van artikel 35 VWEU	155
	7.6.4 Maatregelen van gelijke werking in de zin van artikel 34 VWEU	155
	7.6.4.1 Het arrest <i>Dassonville</i>	156
	7.6.4.2 Het arrest <i>Cassis de Dijon</i>	156
	7.6.4.3 Het arrest <i>Keck en Mithouard</i>	161
	7.6.4.4 Het arrest <i>Commissie/Italië</i>	165
7.7	Rechtvaardigingsgronden	167
	7.7.1 Inleidende opmerkingen	167
	7.7.2 Artikel 36 VWEU	168
	7.7.2.1 Proportionaliteit of evenredigheid	169
	7.7.3 Dwingende vereisten van algemeen belang (<i>rule of reason</i>)	172
7.8	Ter afsluiting	174
8	Vrij verkeer van personen en diensten	177
	<i>Anne Looijestijn-Clearie</i>	
8.1	Inleiding	177
	8.1.1 Inleidende opmerkingen	177
	8.1.2 Opzet van dit hoofdstuk	177

8.2	De begunstigden van het vrije verkeer van personen en diensten	178
8.2.1	Burger van de Unie	178
8.2.2	EU-vennootschappen	178
8.2.3	Ontwikkeling van het EU-burgerschap	179
8.2.4	Economisch actieve burgers (marktburgers)	181
8.2.4.1	Het vrije verkeer van werknemers	181
8.2.4.2	De vrijheid van vestiging	183
8.2.4.3	Het vrije verkeer van diensten	185
8.3	Migratierechten	190
8.3.1	Inleidende opmerkingen	190
8.3.2	De migratierechten van burgers van de Unie onder Richtlijn 2004/38/EG	191
8.3.2.1	Reisrechten	191
8.3.2.2	Verblijfsrechten	192
8.3.2.3	Familieleden	194
8.3.3	Rechtvaardigingsgronden	195
8.3.3.1	Verblijf van maximaal drie maanden	196
8.3.3.2	Verblijf langer dan drie maanden en korter dan vijf jaar	199
8.3.3.3	Verblijf van vijf jaar en langer	199
8.4	Markttoegangsrechten	200
8.4.1	Inleidende opmerkingen	200
8.4.2	De markttoegangsrechten van burgers van de Unie	201
8.4.2.1	Harmonisatie	201
8.4.2.2	Inhoud van de markttoegangsrechten	203
8.4.3	Rechtvaardigingsgronden	206
8.4.3.1	Inleidende opmerkingen	206
8.4.3.2	Verdragsexcepties	207
8.4.3.3	Dwingende vereisten van algemeen belang (<i>rule of reason</i>)	211
8.5	Ter afsluiting	212
9	Mededingingsrecht	215
	<i>Johan van de Gronden</i>	
9.1	Inleiding	215
9.1.1	Inleidende opmerkingen	215
9.1.2	Opzet van dit hoofdstuk	215
9.2	Doelstellingen en opzet van het Europese mededingingsrecht	216
9.2.1	Doelstellingen	216
9.2.2	Begrip onderneming	217
9.2.3	Het systeem van het mededingingsrecht	219
9.2.4	Afbakening van de relevante markt	220
9.3	De 'pijlers' van het mededingingsrecht	223
9.3.1	Kartelverbod: artikel 101 VWEU	223
9.3.1.1	Het verbod van artikel 101 lid 1 VWEU	223

9.3.1.2	Uitzonderingen op het kartelverbod	228
9.3.2	Verbod om misbruik te maken van een economische machtspositie	230
9.3.2.1	Afbakening van de relevante markt	231
9.3.2.2	Economische machtspositie	231
9.3.2.3	Misbruik	232
9.3.2.4	Tussenstaatse handel	233
9.3.3	Concentratietoezicht	233
9.3.3.1	Toepasselijkheid van de Concentratieverordening	233
9.3.3.2	Beoordeling van de concentratie	235
9.3.4	Handhaving van de Europese mededingingsregels	237
9.3.4.1	Publieke handhaving	237
9.3.4.2	Private handhaving	239
9.3.5	De verhouding tussen het Europese en nationale mededingingsrecht	240
9.4	Overheid en mededinging	241
9.4.1	Het systeem van het EU-regime voor overheid en mededinging	242
9.4.2	Staatssteun	243
9.4.2.1	Verbod	243
9.4.2.2	Uitzonderingen	245
9.4.2.3	Handhaving van de EU-staatssteunregels	247
9.5	Ter afsluiting	249
10	De staat van de Unie: verworvenheden en uitdagingen	251
	<i>Jasper Krommendijk, Anne Looijestijn-Clearie, Simon Tans & Henri de Waele</i>	
10.1	Inleiding	251
10.2	<i>So, what did the Union ever do for us?</i>	254
10.3	De uitdijende Europese publieke sfeer: knelpunten en risico's	255
10.4	Rechtsinstrumenten en procedures: enkele positieve trends	257
10.5	De interne markt in beweging: actuele ontwikkelingen en uitdagingen	259
10.6	Rechtsstatelijke achteruitgang in de EU: een indringend 'hoofdpijndossier'	263
10.7	Ter afsluiting	265
	Jurisprudentieregister	267
	Trefwoordenregister	275